

N:o 81.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1898, kl. 3 e.m.

Utlåtande i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden och ändring i vilkoren för lån från samma fond, dels ock inom Riksdagen väckta motioner i sistnämnda syfte. (R. A.)

År 1883 beslöt Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts derom till Riksdagen aflåtna proposition, att en särskild fond skulle bildas med ändamål att genom lån understödja odling af sankatrakter. Å denna fond, till hvilken under åren 1884—1888 skulle ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån och till hvilken riksgäldskontoret skulle under samma tid, i mån af behof och uppå requisition af Kongl. Maj:t, öfverlemna medel till så stort belopp, som jemte nyssnämnda till fonden ingående annuiteter å odlingslån erfordrades till fyllande af högst en million kronor, skulle Kongl. Maj:t ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemnade tillgång, anvisa lån för odling af sankatrakter att utgå med högst ofvanberörda belopp enligt vissa af Riksdagen antagna och af Kongl. Maj:t enligt kungörelse den 23 september 1883 till efterrättelse utfärdade allmänna vilkor och bestämmelser. Sedermera har Riksdagen dels år 1888 och dels år 1893, hvardera gången för en tid af fem år, anvisat medel till fonden. I sådant afseende beslöt Riksdagen år 1893, med bifall till hvad Kongl. Maj:t i proposition derutinnan föreslagit, att till nämnda fond finge under hvarje af åren 1894—1898 ej mindre ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån än äfven af riksgäldskontoret, i mån af behof

och uppå requisition af Kongl. Maj:t, öfverlemnas medel till så stort belopp, som jemte de till fonden ingående annuiteter kunde erfordras till fyllande af högst en million kronor årligen, att riksgäldskontoret skulle af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom berörda medels öfverlemnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades, samt att fullmäktige i riksgäldskontoret skulle ega att, för beredande af den tillgång till de riksgäldskontoret åliggande försträckningar till ifrågakvarande fond, som kunde erfordras utöfver hvad enligt särskilda beslut kunde blifva för sådant ändamål till riksgäldskontoret öfverlemnadt, i mån af behof försälja obligationer i svenskt mynt, uppsägbara från långfivarens sida, men ställda att återbetalas viss kortare tid efter af riksgäldskontoret verkställd uppsägning, med rätt tillika för fullmäktige att bestämma dessa obligationers valörer, räntefot och uppsägningstid.

De angående erhållande af lån från odlingslånefonden nu gällande bestämmelser återfinnas i följande författningar, nemligen:

1:o) *Kongl. kungörelsen den 27 april 1888*, innehållande följande stadganden.

I den mån odlingslånefondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemna tillgång, anvisas å fonden, efter Kongl. Maj:ts bestämmande, lån för odling af sankta trakter att utgå med högst en million kronor årligen enligt följande allmänna villkor och bestämmelser, hvilka skola tillämpas å de lån, som hädanefter från fonden utlemnas:

Mom. 1. För hvarje odlingsföretag skall fullständig, af utredning angående jordens naturliga beskaffenhet och större eller mindre lämplighet för odling åtföljd, plan till arbetets utförande jemte beräkning öfver de med så väl vattenafledningen och afdikningen som odlingen förenade kostnader vara af sakkunnig person uppgjord och underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Mom. 2. Vederbörande, som erhåller lån från fonden, är underkastad alla de villkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 3. Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas komma att uppgå; skolandet låntagaren genom kontant tillskott, materialier, arbete eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

Mom. 4. Med den, som mot åtnjutande af statslån åtager sig ett odlingsföretag, skall kontrakt i vederbörlig ordning afslutas samt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännas. Kontraktet skall innefatta förbindelse för låntagaren dels att, i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastad vederbörandes kontroll, påbörja och fullborda såväl vattenafledningen och afdikningen som äfven odlingsarbetet, inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att genom egna tillskott utgöra hvad som utöfver statslånet kan erfordras.

Mom. 5. För fullgörande af sådant kontrakt, äfvensom för de lyftade statsmedlens återbäring i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännes; skolande denna säkerhet upphöra att gälla, så snart vattenaflednings- och afdiknings- samt odlingsarbetet blifvit afsynadt och godkänt.

Mom. 6. Sedan det i mom. 4 omförmälda kontrakt afslutats och säkerhet derför enligt mom. 5 blifvit stäld, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att derom underrätta statskontoret; hvarefter det åligger statskontoret att ofördröjligen låta dels i allmänna tidningarne tre gånger, dels ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande i länskungörelserna en gång, införa kungörelse om odlingslånets beviljande, i hvilken kungörelse de hemman eller hemmansdelar, å hvilkas egor odlingsföretaget kommer att utföras, skola uppgifvas.

Mom. 7. Lånet må ej till någon del utbekommas förr, än arbetsföretaget blifvit börjadt, men derefter få lånemedlen efter hand och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de tider, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda; dock med skyldighet för vederbörande att efter utfäende af den del af lånet, som enligt bestämmelse i hvarje särskildt fall får lyftas på grund deraf att arbetet blifvit börjadt, vid hvarje af de följande lyftningstiderna, innan ytterligare låne-medel må utbekommas, hos statskontoret förete intyg af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, enligt hvad derstädes nöjaktigt styrkts, så mycket af arbetet blifvit utfördt, som skäligen kan anses motsvara hvad i förhållande till det beviljade låneunderstödet belöper å hvad af lånet redan utbekommit; börande, så vida icke Kongl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligen annorlunda förordna, någon del af lånet i statskontoret innestå, intill dess vattenaflednings- och afdikningsarbetet är afsynadt och godkänt.

Mom. 8. Lånen skola af statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande;

börande, innan större eller mindre del af beviljad lån utbetalas, hos statskontoret företes:

a) om arbetets utförande, i enlighet med mom. 4, avslutadt och godkänt kontrakt;

b) godkänd, i mom. 5 omförmäld, säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring;

c) behörigt intyg, att arbetet är börjadt;

d) en till statskontoret eller ordres stäld, af nämnda kontor godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta vederbörandes åtagande att för lånets betalning ansvara intill dess lånet, jemlikt kongl. kungörelserna af den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blifvit fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken på föreskrifvet sätt antecknats; och

e) af statskontoret godkänd borgen eller säkerhetshandling för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande.

Mom. 9. De låne- och säkerhetshandlingar, som för låneunderstöds utbekommande till statskontoret aflemnats, förblifva uti statskontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande embetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig requisition utlemnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan dertill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen,

eller arbetet, utan att anstånd med detsammas utförande blifvit af Kongl. Maj:t medgifvet, icke inom därför bestämd tid fullbordats,

eller om, innan vattenaflednings-, afdiknings- och odlingsarbetet blifvit fullbordadt, afsynadt och godkänt, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle finna den säkerhet, som jemlikt mom. 5 blifvit för kontraktets fullgörande stäld, icke vidare vara nöjaktig, eller om, innan lånet blifvit genom laga kraft egande beslut fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, statskontoret skulle finna den säkerhet, som jemlikt mom. 8 e) blifvit för lånet stäld, icke vidare vara nöjaktig, och ny säkerhet, som af vederbörande myndighet godkännes, icke varder inom bestämd tid aflemnad,

eller om den bestämda annuiteten icke varder i behörig tid erlagd,

ankommer på Kongl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statslånet samt återfordra hvad deraf uppburits, att på en gång eller efter hand till statskontoret inbetalas inom den tid, som af Kongl. Maj:t bestämmes.

Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning i vederbörlig ordning ingår; och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jemväl erlægga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom 11. Alla med låneunderstöd från fonden utförda arbeten skola, så länge någon del af lånet återstår ogulden, vederbörligen underhållas af den eller dem det åligger.

Mom 12. Å den af Kongl. Maj:t bestämda lånesumman erlägges de första fem åren från första lyftningsdagen icke någon ränta eller kapitalafbetalning, men å de under tiden lyftade belopp beräknas fyra och en half procent årlig ränta, hvilken vid de fem årens slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges, från och med sjetten året till dess lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af åtta procent, deraf såsom ränta räknas fyra och en half procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Sedan odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknadt, eger jordegare, som sådant önskar, att, oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden, sex månader efter hos statskontoret gjord uppsägning, inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp, jemte all derå oupp-lupen ogulden ränta.

Mom. 13. I afseende på sättet och ansvarigheten för de i näst-förestående moment omförmälda inbetalningars verkställande böra ofvan åberopade kongl. kungörelser af den 13 juni 1845 och den 3 november 1848 lända till efterrättelse.

Mom. 14. Alla kostnader af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna lån föranledts för statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras af låntagaren.

Mom. 15. Intressenter i företag, hvartill lån från fonden erhållits, åligger att, vid avslutandet af kontrakt om arbetets utförande, öfverlemna till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, för att i dess arkiv förvaras, bestyrkt kopia af den gillade plankartan för arbetet, äfvensom bestyrkta afskrifter af dertill hörande godkända betänkande och kostnadsförslag.

2:o) *Kongl. kungörelsen den 29 juli 1895*, hvarigenom följande ändringar i och tillägg till ofvan anförda vilkor stadgats, nemligen:

att lån från odlingslånefonden må kunna beviljas, förutom till de i nämnda kungörelse angifna företag, jemväl till utförande af sådana vattenafledningsföretag, hvilka afse förbättring, på annat sätt än genom s. k. täckdikning, af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny

äng, dock, hvad dessa företag beträffar, endast under förutsättning att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen vitsorda, att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet dubbla belopp;

att lån från odlingslånefonden ej må beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen vitsorda att, så vidt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes; samt

att räntan å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, må nedsättas till fyra procent, dock utan att rubbning derigenom sker i den för lånen bestämda annuiteten.

Uti en den 21 sistlidne februari till Riksdagen aflåten proposition (n:o 65) har Kongl. Maj:t nu, under återopande af propositionen bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen,

att till odlingslånefonden måtte under hvart af åren 1899—1903 ej mindre ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån, än äfven af riksgäldskontoret, i mån af behof och uppå requisition af Kongl. Maj:t, öfverlemnas medel till så stort belopp, som jemte de till fonden ingående annuiteter kunde erfordras till fyllande af högst en million kronor årligen;

att riksgäldskontoret skulle af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom berörda medels öfverlemnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades;

att fullmäktige i riksgäldskontoret måtte bemyndigas att, för beredande af den tillgång till de riksgäldskontoret åliggande försträckningar till ifrågavarande fond, som kunde erfordras utöfver hvad enligt särskilda beslut kunde blifva för sådant ändamål till riksgäldskontoret öfverlemnadt, i mån af behof försälja obligationer i svenskt mynt, uppsägbara från långifvarens sida, men ställda att återbetalas viss kortare tid efter af riksgäldskontoret verkställd uppsägning med rätt tillika för fullmäktige att bestämma dessa obligationers valörer, räntefot och uppsägningstid;

att å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljades, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å veder-

börande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, räntan måtte nedsättas till 3,6 procent och annuiteten till 7 procent;

samt att öfriga villkor och bestämmelser, som för närvarande gälla för lån från ifrågavarande fond, fortfarande måtte blifva gällande.

I en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 23) har herr A. Fagerholm föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förändrade bestämmelser rörande odlingslånefonden och låns beviljande ur densamma;

att lån må beviljas ur fonden till hela den beräknade kostnaden, dock icke utöfver tre fjerdedelar af den uppskattade jordförbättringens värde;

att full räntefrihet beviljas under de fem första åren för lån ur fonden, räknadt från den dag första beloppet af lånet blifvit lyftadt och arbetet påbörjadt;

att annuiteten för lån ur odlingslånefonden nedsättes från 8 till 7 procent, hvaraf 4 procent såsom ränta och 3 procent såsom amortering;

att räntan å äldre lån ur odlingslånefonden, som nu utgår med 4 1/2 procent, nedsättes till 4 procent med bibehållande af 3 1/2 procents amortering.

Vidare har herr S. Nordström uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 43) föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förändrade bestämmelser rörande odlingslånefonden och låns beviljande ur densamma:

att lån må beviljas ur fonden såväl i fråga om odlad som icke odlad mark till hela den beräknade kostnaden, dock icke utöfver tre fjerdedelar af den uppskattade jordförbättringens värde;

att full räntefrihet beviljas under de fem första åren för lån ur fonden, räknadt från den dag, då lånen blifvit lyftade;

att annuiteten för lån ur odlingslånefonden nedsättes från 8 till 6 procent, hvaraf 4 procent såsom ränta och 2 procent såsom amortering;

att räntan å äldre lån ur odlingslånefonden, som nu utgår med 4 1/2 procent, nedsättes till 4 procent, med bibehållande af 3 1/2 procents amortering, så snart vederbörande låntagare derom gör anmälan och förbinder sig att godtgöra kostnaden för uträkning och införande i jordeboken af den förändrade annuiteten; samt

att, med upphäfvande af alla förutvarande författningar, som röra odlingslånefonden, en ny sammanhängande författning utarbetas, upptagande alla gällande bestämmelser rörande fonden och låns beviljande ur densamma.

Med anledning af Kongl. Maj:ts ofvan omnämnda proposition har herr *Nordström* i en sedermera inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 225) ändrat sitt i fjerde punkten af motionen n:o 43 framställda förslag sålunda, att han hemställt, att Riksdagen behagade i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en utredning rörande räntans nedsättning å de äldre odlingslånen till likhet med de nya lånen och att på grund af denna utredning till nästa års Riksdag inkomma med nådig proposition i ämnet.

I det vid den kongl. propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet meddelas, att hushållningssällskapens ombud i skrifvelse den 22 november 1897 enligt beslut vid sammanträde den 8 i samma månad anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska sådan ändring i nu gällande bestämmelser angående lån från odlingslånefonden, att för lån, som hädanefter beviljades, äfvensom för förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning på vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, skulle meddelas tre års räntefrihet, räknadt från första lyftningsdagen för lånet; och hade ombuden till stöd för denna framställning anfört följande:

Ehuru odlingslånefonden under det första decenniet efter dess bildande tjänat såsom en mycket kraftig häfstång till jordbrukets utveckling och bidragit till omdanandet af vidsträckta sumpmarker till bördiga åkerfält inom mellersta och södra delarne af vårt land, syntes det dock, att döma af den minskade efterfrågan som dessa lån på senare åren rönt, som om minskad benägenhet för fondens anlåtande bland allmänheten inträdt, hvilken omständighet syntes böra påkalla åtgärder för att fonden åter måtte användas i den omfattning, som i betraktande af det med dess bildande afsedda ändamål att kraftigt höja landets kultur vore högeligen önskvärd.

Under det de från fonden utgående lånen under åren 1885—1889 vexlade från 931,180 kronor till 612,500 kronor samt under åren 1890—1893 i medeltal årligen utgjorde omkring 603,000 kronor, hade de sedan dess nedgått till i medeltal omkring 400,000 kronor årligen med beräkning, att de år 1897 beviljade lån icke komme att öfverstiga 250,000 kronor. Orsakerna till denna fondens minskade efterfrågan utgjordes visserligen till en del af de under senare åren lättade tillfällen att på billigare vilkor än odlingslånefondens erhålla förlagsmedel till utförande af lönande odlingsföretag, men torde dock hufvudsakligen få sökas deri, att de företag, som hittills bragts till utförande, i allmänhet varit sådana, som mött de minsta svårigheterna såväl med hänsyn till de med vattenafledningen förenade obetydliga

arbetena och intressenternas lifliga intresse för deras utförande, som äfven i följd af gynnsamt läge samt lättbruten och bördig mark m. m.

Afdikning af de odlingsbara sumpmarker, som till storartad utsträckning inom flera landsdelar ännu återstode att bringa till kultur, mötte deremot ofta ökade svårigheter att åstadkomma till följd af större naturhinder för afledningen, större aflägsenhet från odaljorden, mindre lättodlad mark och större svårighet att uppnå enighet bland intressenterna, än hvad fallet hittills varit. Härtill komme de betydliga vidder af vattenskadad mark af sådan beskaffenhet, att desamma, ehuru odlingsbara, likväl icke ansåges kunna med fördel odlas med understöd från odlingslånefonden, så länge dess nuvarande lånevilkor och öfriga stränga bestämmelser vore gällande. Dessa bestämmelser vore i själfva verket sådana, att ett med fondens medel utfördt odlingsarbete måste inskränkas till välbelägna marker med bördig jordmån samt billig afdiknings- och odlingskostnad. I annat fall blefve icke de från de uppodlade markerna vunna skördarna tillräckliga att bestrida den tunga årliga amorteringen af lånen ens i södra delarne af riket, utan skulle denna i sådan händelse blifva en börda för odlaren, och af denna anledning fonden icke heller komma till användning annat än undantagsvis.

Då emellertid en fortsatt uppodling af landets ännu vattensjuka, till odling tjenliga sumpmarker vore af sådan vigt icke blott för beredande af lättad utkomst för en ökad befolkning, utan äfven för minskande af den frostländighet, som från mossmarkerna utbreder sig öfver omnejderna, att dessa åtgärder af ålder från svenska statsmagternas sida betraktats såsom en vigtig statsangelägenhet, hade ombuden funnit sig manade att anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes genomföra sådana lättnader i villkoren för odlingslånen, att det med dem afsedda understöd från statens sida kunde blifva verksammare än för närvarande vore fallet, och att uppodlingen af sumpmarkerna derigenom kunde blifva påskyndad. Det lämpligaste sättet att göra dessa lån begärligare torde, enligt ombudens åsigt, vara att bereda full räntefrihet derå under odlingstiden, då någon inkomst från marken icke kunde vinnas. Med den räntefot, hvartill staten numera kunde upplåna medel, eller omkring 3,5 procent, kunde också enligt beräkning, som af sakkunnig man verkstälts, räntefrihet utan förlust för staten beviljas under hela den tid, dylika odlingsföretag vanligast kräfde för sin fullbordan, eller under 3 år, räknade från första lyftningsdagen, om lånet lyftades i mån af arbetets fortgång och en del innehölles tills arbetet utförts, samt nu gällande amorteringsvilkor i öfrigt bibehölles.

Öfver den sålunda gjorda framställningen hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landbruksstyrelsen, till följd af erhållen remiss, till Kongl. Maj:t afgifvit utlåtande af den 15 december 1897 och deruti anfört följande:

Den tid, för hvilken medel till ifrågavarande fond anvisats, ginge med år 1898 till ända. Ehuruval fondens årliga belopp icke under något år till fullo tagits i anspråk, torde Kongl. Maj:t finna skäl icke föreligga att för närvarande ifrågasätta någon minskning i de belopp, som hittills årligen varit för fonden anvisade. Styrelserna hemstälde därför, det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att till odlingslånefonden finge för hvartdera af åren 1899—1903 ej mindre ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån, än äfven af riksgäldskontoret, i mån af behof och uppå requisition af Kongl. Maj:t, öfverlemnas medel till så stort belopp, som jemte de till fonden ingående annuiteter kunde erfordras till fyllande af högst en million kronor årligen.

Vidkommande derefter frågan om vilkoren för fondens anlitage, hade styrelserna varit betänkta att hos Kongl. Maj:t föreslå åtgärder i enahanda syfte som den af hushållningssällskapens ombud nu gjorda framställningen och för sådant ändamål redan vid sammanträde den 1 december 1897 derom fattat beslut. Derför måste styrelserna finna de skäl, hvarå berörda framställning grundats, synnerligen beaktansvärda; och då, på sätt ombuden framhållit, verkställda beräkningar gåfve vid handen att, derest gällande amorteringsvilkor i öfrigt bibehölles, den ifrågasatta lindringen kunde beviljas utan förlust för staten, så länge statsverket kunde för sin upplåning beräkna $3\frac{1}{2}$ procent räntesats, hemstälde styrelserna, att ombudens framställning måtte vinna afseende.

Hvad anginge öfriga, i särskilda författningar meddelade föreskrifter angående vilkoren för åtnjutande af lån från odlingslånefonden och dermed sammanhängande ämnen, ansåge styrelserna samma föreskrifter böra fortfarande ega tillämpning.

Till följd af remiss hade derefter statskontoret den 25 sistlidne januari afgifvit utlåtande i ämnet och deruti anfört:

Den af hushållningssällskapens ombud gjorda och af styrelserna tillstyrkta ansökningen om vidtagande af sådan ändring i de för lån från odlingslånefonden gällande vilkor, att räntefrihet skulle få åtnjutas under tre år, innebure, derest den nu stadgade tiden för amorteringens början bibehölles och två års ränteanstånd alltså jemväl med-

gåfves, en fördel, som, enligt hvad statskontoret låtit genom sakkunnig person uträkna, kunde anses motsvaras af en nedsättning i effektiva räntan från 3,88 procent till 3,08 procent, detta dock under den förutsättning, att hela lånesumman finge på en gång uppbäras. Under samma förutsättning skulle, om lånesumman vore 10,000 kronor, annuiteten från och med det 6:te till och med det 22:a året nedsättas från 960 kronor enligt nu gällande bestämmelser till 864 kronor samt för det 23:e året utgå med ett från 650 kronor till 586 kronor 18 öre nedsatt belopp. Emellertid komme den effektiva räntan att öfverskjuta 3,08 procent i samma mån, som större del af lånet uttoges längre tid efter den dag, från hvilken räntefrihetsåren skulle räknas, så att till exempel, om under de tre första åren från första lyftningsdagen högst hälften af hela lånet lyftades, en effektiv ränta af minst 3,5 procent kunde vara att påräkna.

För närvarande hade statskontoret att till riksgäldskontoret erlægga ränta å derifrån för bestridande af anvisningar å odlingslånefonden försträckta medel till sammanlagdt belopp af 4,542,067 kronor 15 öre; och utginge denna räntegodtgörelse med 4 procent å 3,056,764 kronor 32 öre och med $3\frac{3}{4}$ procent å återstående 1,485,302 kronor 83 öre. Den högre räntan erlades å de medel, som i riksgäldskontoret lyftats före utgången af år 1889 samt under åren 1892 och 1893; den lägre erlades för de medel, som lyftats under åren 1890 och 1891 samt under tiden efter år 1893.

Redan i det utlåtande, som af statskontoret afgafs, innan Kongl. Maj:t till 1895 års Riksdag afät proposition om nedsättning i räntefoten å odlingslån från $4\frac{1}{2}$ till 4 procent, erinrades, att det icke kunde undvikas, att af riksgäldskontoret försträckta medel, afsedda för odlingslån, tidtals måste ligga hos statskontoret räntelösa, och att denna omständighet skulle göra det omöjligt att utan direkt förlust utlemna lånen till en nominel ränta af 4 procent, derest icke odlingslånefonden egde egna medel till ej obetydliga belopp, vid hvilkas utlåning fonden, under rådande låga räntesatser och när det gälde en så vigtig fråga som upprätthållandet af fondens ändamål, syntes kunna och böra åtnöjas med något lägre ränta än dittills.

Enligt hvad som framginge af den skrift, hushållningssällskapens ombud ingifvit, skulle orsakerna till den minskade efterfrågan å lån från odlingslånefonden, som under senare tid visat sig, visserligen endels vara att söka uti de numera lättade tillfällena att på billigare vilkor än dem, odlingslånefonden erbjöde, vinna nödiga förlagsmedel, men dock hufvudsakligen bero derpå, att intresset i första rummet

rigtats åt sådana företag, som varit de lättast utförbara och mest lönande. Då emellertid fortsatt uppodling af landets öfriga till odling tjenliga sumpmarker ansåges vara en vigtig statsangelägenhet, hade ombuden såsom det enligt deras åsigt lämpligaste sättet att göra dessa lån begärligare angifvit den af dem förordade räntefriheten under vissa år.

Utan att vilja på minsta sätt underskatta den betydelse, utvecklingen af landets naturliga hjälpkällor egde för det allmänna, delade dock statskontoret den åsigt, som af 1883 års statsutskott uttalades, då fråga varit om odlingslånefondens bildande, eller den, att det torde vara »nödvändigt att undvika sådana mått och steg, som skulle kunna leda till en konstlad företagsamhet i större omfång eller med större hastighet, än som vore med en sund ekonomisk utveckling förenliga». Statskontoret tilltrorde sig visserligen icke att bedöma, i hvad mån den begärda räntefrihetens beviljande eller annan lindring i lånevilkoren kunde vara egnad att göra dessa lån mera eftersökta än för närvarande vore fallet; men, derest en ytterligare lindring i lånevilkoren än den år 1895 beviljade ansåges behöflig för befordrande af det med fonden afsedda ändamål, ville det dock synas statskontoret, som om den nu föreslagna dels ginge något längre än hvad som med fästadt afseende å fondens rentabilitet måste anses önskligt, dels ock erhållit en form, som hade den egenskap, att eftergiften efter någon tids förlopp lätt fölle i glömska eller åtminstone till värdet underskattades.

En lindring, som bestode i direkt nedsättning af räntefoten, skulle därför enligt statskontorets mening vara att föredraga; och derest den nominella räntan bestämdes till 3,6 procent, hvilket, under förutsättning att hela lånet kunde utlemnas på en gång, skulle innebära den effektiva räntans nedsättning från 3,88 till 3,51 procent, torde härigenom vinnas all den lindring i räntevilkoren, som under närvarande förhållanden syntes skäligen kunna ifrågakomma.

Genom denna räntenedsättning skulle emellertid någon väsentlig minskning i annuitetsbeloppet emot hvad nu vore förhållandet icke ega rum, utan fördelen hufvudsakligen bestå deri, att genom en hastigare amortering omkring ett års annuitet för låntagaren inbesparades. Sålunda skulle, med bibehållande af ofvan anförda exempel, annuiteten utgöra 944 kronor från och med 6:te till och med 21:a året samt 854 kronor 58 öre för det 22:a eller sista året. Men då det torde vara af vigt, att någon mera afsevärd minskning i annuitetsbeloppen komme att vinnas, hade statskontoret ansett sig böra ifrågasätta jemväl en nedsättning af annuiteten från nu bestämda 8 procent till 7 procent. Härigenom skulle, om förut

begagnade exemplet bibehölles, annuiteten komma att utgöra 826 kronor i stället för 960 kronor, men utgå med detta belopp från och med 6:te till och med 25:te året samt för det sista eller 26:te året utgöra 336 kronor 88 öre.

På grund af det anförda hade statskontoret, med tillkännagifvande att styrelsernas förslag om anvisning af medel för odlingslånefondens behof under nästkommande femårsperiod icke föranledt erinran från statskontorets sida, beträffande frågan om lånevilkoren hemställt, att den sökta lindringen måtte beviljas i form af dels räntans nedsättande från nominelt 4 till nominelt 3,6 procent och dels annuitetens bestämmande till sju procent såväl å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljades, som å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats.

Slutligen hade tillfälle äfven lemnats fullmäktige i riksgäldskontoret att i ärendet afgifva yttrande; och hade fullmäktige uti den 10 sistlidne februari afgifvet utlåtande anført:

Till en början ville fullmäktige tillkännagifva, att fullmäktige ur riksgäldskontorets synpunkt icke hade något att erinra deremot att, på samma vilkor som senast för åren 1894—1898 blifvit föreskrifna, jemväl under nästkommande femårsperiod från riksgäldskontoret till statskontoret öfverlemnades det belopp, som för hvarje år erfordrades till fyllande af odlingslånefondens medelsbehof intill högst en million kronor. Då enligt förenämnda vilkor, i hvilka ändring icke blifvit ifrågasatt, riksgäldskontoret skulle af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom berörda medels öfverlemnande till fonden för kontoret förorsakades, måste gifvetvis den räntefot, efter hvilken denna godtgörelse till kontoret utginge, vara i viss mån bestämmande för räntebereäkningen å de från fonden utlemnade lån. Vid bestämmande af denna räntegodtgörelse hade fullmäktige haft att taga i betraktande dels det pris, till hvilket de för anskaffande af dessa medel afyttrade obligationer kunnat försäljas, dels ock det förhållande att riksgäldskontoret, som måste hafva medlen tillgängliga, så snart de kunde från kontoret reqvireras, i regeln fått vidkännas ränteförlust, enär de anvisade fyllnadsbeloppen först längre tid derefter af statskontoret lyftats.

Beträffande de belopp, som redan blifvit till fonden förskjutna, kunde fullmäktige gifvetvis icke vara i tillfälle att hädanefter tillgodoräkna riksgäldskontoret mindre godtgörelse än efter den ränta, som med afseende å kostnaden för dessa medels anskaffande blifvit i särskilda fall bestämd. Hvad åter anginge de medel, som framdeles komme

att till fonden öfverlemnas, hade fullmäktige, hvilka såsom hittills skulle låta sig angeläget vara att fonden icke betungades med högre ränteutgifter, än som motsvarades af de riksgäldskontoret genom medlens tillhandahållande förorsakade kostnader, anledning antaga, att ifrågasvarande godtgörelse för framtiden skulle kunna bestämmas efter något lägre räntesats än förut kunnat ske; och såsom förhållandena nu gestaltade sig, syntes riksgäldskontorets upplåningskostnader kunna täckas med en ränta af 3,6 procent, beräknad från och med de tider, medlen kunde varda till statskontoret öfverlemnade.

För egen del har departementschefen yttrat följande:

»De skäl, som föranledde bildandet af ifrågasvarande fond, torde fortfarande böra tillerkännas full giltighet. För ärendets bedömande torde det vara af vigt att tillse, i hvad mån fonden blifvit efter dess bildande af lånesökande begagnad. Af från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lemnade uppgifter i detta hänseende visar det sig att, efter frånräkning af de lånesummor, som väl beviljats men sedermera, till följd deraf att företag ej kommit till stånd, icke utbetalats, från odlingslånefonden utgått låneunderstöd till nedannämnda belopp under följande år:

•	år 1884	kronor 115,400: —
	» 1885	» 911,100: —
	» 1886	» 829,730: —
	» 1887	» 822,955: —
	» 1888	» 686,300: —
	» 1889	» 565,100: —
	» 1890	» 309,460: —
	» 1891	» 654,500: —
	» 1892	» 637,100: —
	» 1893	» 896,170: —
	» 1894	» 451,800: —
	» 1895	» 385,040: —
	» 1896	» 527,400: —
	» 1897	» 281,330: —

Ehuru fondens årliga belopp sålunda icke under något år till fullo tagits i anspråk, anser jag dock skäl icke förefinnas att nu ifrågasätta någon nedsättning i det belopp, som hittills årligen varit till fonden anvisadt, särskildt med hänsyn dertill, att genom den nedsättning af räntan och annuiteten å odlingslå, som jag ämnar föreslå, fonden torde

komma att anlitas i högre grad än hvad under de senare åren varit fallet. Jag anser mig sålunda böra tillstyrka bifall till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och landtbruksstyrelsens hemställan om aflåtande af proposition till Riksdagen angående anvisande af medel till fonden för ytterligare fem år med en million kronor årligen. Hvad derefter angår vilkoren för lån från ifrågavarande fond, anser jag mig på de af statskontoret andragna skäl icke kunna förorda den af hushållningssällskapens ombud gjorda framställningen om tre års räntefrihet å nämnda lån. Deremot finner jag, i betraktande af hvad statskontoret anfört till stöd för sin hemställan om nedsättning af räntan och annuiteten å odlingslån äfvensom af hvad fullmäktige i riksgäldskontoret derutiinnan upplyst, hinder icke böra möta att å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, bestämma räntan till 3,6 procent och annuiteten till 7 procent. I öfrigt anser jag mig ej böra föreslå någon ändring i de vilkor och bestämmelser, som för närvarande gälla för lån från ifrågavarande fond; men jag tror det vara lämpligt att, för bättre öfversigts skull, samtliga vilkor och bestämmelser sammanföras i den kungörelse, som framdeles torde komma att i ämnet utfärdas.»

Med hänsyn till den viktiga uppgift för utveckling af vårt lands naturliga hjälpkällor, som odlingslånefonden har att tillgodose, anser sig utskottet hafva fullgiltiga skäl tillstyrka, att medel för ifrågavarande ändamål jemväl för nästkommande femårsperiod ställas till Kongl. Maj:ts förfogande. Den omständigheten att fonden under de senaste åren icke anlitas i så stor utsträckning, som under den första tiden efter dess bildande varit fallet, synes utskottet icke böra för nu förestående period påkalla nedsättning i det årsbelopp, som hittills varit till densamma anvisadt, men gifver deremot anledning att taga under öfvervägande, i hvad mån någon lindring i vilkoren för de lån, som från fonden utlemnas, lämpligen kan till befordrande af dess ändamål medgifvas.

I sådant syfte har af enskilda motionärer förslagits, bland annat, att å dessa lån skulle beviljas fullständig räntefrihet under de första fem åren. Under nämnda tid, efter hvars förlopp det med odlingslånet afsedda företaget väl får anses i allmänhet vara fullbordadt, åtnjuter låntagaren enligt nu gällande bestämmelser anstånd med räntans erläggande äfvensom frihet från afbetalning å lånet, och man har sålunda redan nu sörjt därför, att låntagaren icke förr, än jordförbättringen blifvit vunnen, betungas med utgifter för odlingslånet. Vid sådant för-

hållande får motionärernas ifrågavarande förslag betraktas endast från den synpunkten, att dermed afses nedsättning i den effektiva ränta, hvarmed odlingslånet löper. En räntenedsättning i denna form anser utskottet dock vara mindre lämplig ej minst af det skäl att, på sätt statskontoret uti dess i statsrådsprotokollet återgifna utlåtande anført, ett sådant eftergifvande af räntan för vissa år lätteligen efter någon tids förlopp faller i glömska eller åtminstone till värdet underskattas. Derjemte må märkas, att den föreslagna räntefriheten skulle i en högst väsentlig grad nedbringa den effektiva räntan å ifrågavarande lån. Denna ränta, som för närvarande — under förutsättning att hela lånebeloppet lyftes på en gång — utgör 3,88 procent, skulle nemligen vid genomförande af motionärernas omförmälda förslag komma att ej oväsentligt understiga 3 procent. En så betydlig räntenedsättning synes ingalunda vara välbetänkt och skulle kunna medföra olägenheter genom att framkalla företag, hvilkas ekonomiska bärighet icke blifvit med tillräcklig omsigt beräknad.

Utskottet, som af ofvan angifna skäl icke kan biträda motionärernas förslag om viss tids räntefrihet å odlingslån, har deremot funnit den i statsrådsprotokollet förebragta utredningen gifva tillräckligt stöd för beredande af den lindring i vilkoren för nämnda lån, hvarom Kongl. Maj:t gjort framställning. Genom den af Kongl. Maj:t föreslagna räntenedsättningen komme den effektiva räntan å ifrågavarande lån att nedbringas från 3,88 procent till 3,51 procent. På sätt statskontoret antydt, skulle en så stor nedsättning af räntan icke kunna utan förlust för odlingslånefonden medgifvas, derest icke denna fond egde egna tillgångar till ej obetydliga belopp. Till den enligt beslut af 1883 års Riksdag bildade odlingslånefonden ingå nemligen jemväl annuiteter å lån, utlemnade från den s. k. äldre odlingslånefonden, hvilken tillkommit uteslutande genom anslag af statsmedel. Enligt hvad utskottet inhemtat, har sålunda under åren 1884—1897 från den äldre odlingslånefonden till den nya öfverförts annuiteter till ett sammanlagdt belopp af 2,317,854 kronor 14 öre. Vid slutet af år 1897 utgjorde behållningen hos den äldre odlingslånefonden (oberäknadt vissa räntor, med hvilkas erläggande anstånd beviljats) kr. 2,480,659: 06
och hos nya odlingslånefonden » 7,125,221: 21
kr. 9,605,880: 27

Afräknas härifrån skulden till riksgäldskontoret för
den derifrån erhållna försträckning » 4,542,067: 15
återstår nettobehållning kr. 5,063,813: 12

Under år 1897 utgjorde ränteinkomsten å lån, utlemnade		
från äldre odlingslånefonden	kr.	105,346: 60
» nya »	»	169,666: 15
	kr.	275,012: 75

Afräknas härifrån ränta å försträckningen från riksgäldskontoret, nemligen		
efter 4 % å kr. 3,056,764: 32	kr.	122,270: 57
» 3 ³ / ₄ % » » 1,485,302: 83	»	55,698: 86
återstår netto ränteinkomst	kr.	97,043: 32

Det är genom anlåtande af dessa öfverskottsmedel, som fonden kan blifva i tillfälle att utlemna lån till så låg ränta, som nu af Kongl. Maj:t ifrågasatts; men den sålunda föreslagna räntefoten torde ock vara den lägsta, som under närvarande förhållanden kan ifrågakomma, utan att fondens förmåga att fullgöra sina förbindelser äfventyras.

I sammanhang med denna räntenedsättning kan ock utan synnerlig förlängning af lånens slutbetalningstid annuiteten minskas från 8 till 7 procent. Att, på sätt af herr Nordström föreslagits, nedsätta annuiteten ända till 6 procent anser sig utskottet deremot icke kunna tillstyrka, då den afsevärda utsträckning af lånens amorteringstid, som derigenom skulle föranledas, måste utöfva ett menligt inflytande på inteckningshafvarnes rätt. Den särskilda förmånsrätt, staten för odlingslånen tillagt sig framför öfriga fordringsegare, har icke utan skäl framkallat betänkligheter, och enligt utskottets mening bör det vara statens pligt att noga tillse, att icke annans rätt derigenom lider intrång.

Hvad angår motionärernas förslag om nedsättning i räntan jemväl å de odlingslån, som redan blifvit å vederbörande hemman fördelade och i jordeboken antecknade, hafva framställningar i detta syfte äfven vid föregående tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning, men icke funnits böra till någon åtgärd föranleda. De betydande svårigheter och kostnader, som, enligt hvad af vederbörande embetsverk blifvit påvisadt, skulle vara förenade med en sådan förändring, torde i och för sig böra utgöra hinder för dess genomförande. Det synes ock utskottet vara olämpligt att utan trängande behof vidtaga rubbning i en gång träffade aftal, och något sådant behof läser icke kunna anses föreligga, då deltagare i förevarande lån enligt gällande författning äro berättigade att efter uppsägning inbetala sina andelar deruti.

Då motionärerna vidare föreslagit, att lån ur fonden skulle kunna, i fråga om såväl odlad som icke odlad mark, beviljas till belopp, motsvarande hela den beräknade kostnaden för företaget, endast med den inskränkning att lånet icke finge öfverstiga tre fjerdedelar af den uppskattade jordförbättringens värde, åsyftas härmed en utsträckning af fondens användning, som synes utskottet innefatta stora betänkligheter. I den skrivelse, hvaruti 1883 års Riksdag till Kongl. Maj:t anmälde sitt beslut om odlingslånefondens bildande, yttrade Riksdagen, bland annat, att nödig hänsyn till inteckningshafvarens säkerhet syntes påkalla, att lånebeloppet inskränktes till vattenaflednings- och afdikningskostnaden. Då nemligen i följd häraf jordegaren hade skyldighet att sjelf bekosta odlingsarbetet, måste det antagas, att hemmanets värde skulle ökas med ett belopp vida större än det, för hvilket staten betingade sig förmånsrätt. Då vidare Riksdagen år 1895 medgaf, att lån från fonden finge beviljas jemväl till sådana vattenafledningsföretag, som afsåge förbättring af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng, hade Riksdagen, såsom framgår af dess i ämnet aflåtna skrivelse, fortfarande sin uppmärksamhet fäst derpå, att den jordförbättring, som genom företaget vunnes, skulle fullt uppväga den nya skuldbörda, som genom odlingslånet lades på jorden och enligt lag skötes framför derå möjligen förut hvilande inteckningar; och det är till vårdande af inteckningshafvarens intresse, som beträffande lån till nu nämnda företag blifvit stadgadt, att den uppskattade jordförbättringens värde skall uppgå till dubbla beloppet af låneunderstödet. Utskottet, som anser det vara af stor vigt, att de grundsatser, som till skyddande af inteckningshafvarens rätt sålunda gjorts gällande, fortfarande vidhållas, kan på grund häraf icke tillstyrka en förändring i det af motionärerna angifna syfte.

Hvad slutligen beträffar herr Nordströms förslag om utarbetande af ny författning, upptagande alla gällande bestämmelser rörande odlingslånefonden, vill utskottet påpeka, att, enligt hvad af ofvan anförda statsrådsprotokoll inhemtas, departementschefen stält i utsigt, att kungörelse af det innehåll, motionären angifvit, skulle utfärdas; och lärer med anledning häraf detta herr Nordströms förslag icke böra påkalla någon Riksdagens åtgärd.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med afslag å herrar Fagerholms och Nordströms ifrågavarande motioner, må bifalla Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Stockholm den 29 april 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Herr *K. E. Bohnstedt* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ofvan omförmälda ärendes behandling inom utskottet.